

Viešojo administravimo magistro studijos: elektroninės valdžios administravimas

Arūnas Augustinaitis, Rimantas Petrauskas

Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius

Pagrindinės sąvokos: *elektroninė valdžia; elektroninis valdymas, magistrantūros studijos; viešasis administravimas; studijų programos.*

Keywords: *e.government; e.governance; master studies, public administration; study programmes.*

Įvadas

Pastaruoju metu daugelyje šalių pradėti organizuoti skirtingo lygio mokymai elektroninės valdžios srityje. Dažniausiai valstybės tarnautojų kvalifikacijos kėlimo sistemoje išskiriamos atskiros disciplinos ar specialios temos; universitetuose sudaromi įvairaus lygio kursai ir moduliai [1, 2], taikomi įvairūs dėstymo modeliai, pagrįsti skirtingomis žinojimo platformomis: naujų informacinių komunikacinių technologijų taikymo, žinių vadybos, projektų valdymo, viešojo administravimo ir kt.

Ilgalaikė Lietuvos valstybės pažanga ir įsitvirtinimas besikeičiančioje geopolitinėje erdvėje itin priklauso nuo to, koks pasirenkamas viešojo administravimo modelis ir kokia yra administracinių gebėjimų profesiograma, kaip valstybės ir viešojo administravimo institucijų veikla dera su žinių visuomenės ekonominėmis, politinėmis ir kultūrinėmis realijomis. Mokslškai pagrįstas šių reikmių supratimas ir – tai ne mažiau svarbu – kvalifikuotas valdymas pagal šiuolaikinės žinių visuomenės reikalavimus yra vienas iš svarbiausių strateginių kiekvienos valstybės, taip pat ir Lietuvos, nūdienos uždavinių. Elektroninės valdžios skvarba į profesinę aplinką yra labai sparti ir dinamiška, kadangi dauguma viešojo administravimo procesų įgyja elektroninės valdžios veiklos formas.

Atsižvelgiant į šias reikmes Lietuvos teisės universitete 2002 m. buvo parengta ir patvirtinta viešojo administravimo magistro studijų specializacijos programa „Elektroninės valdžios administravimas“. Per dvejus metus jau sukaupta pakankama patirtis, kurią derėtų aptarti ir įvertinti.

Medžiagos apie tokios krypties studijas apskritai labai trūksta, nes dar šalyje nesusiformavo šios tarpdalykinės srities mokslinė tradicija. Šis straipsnis skirtas konceptualiai šios magistro studijų programos analizei ir ateities perspektyvoms [3].

Pagrindinės studijų programos prielaidos ir paskirtis

Elektroninės valdžios universitetinių studijų klausimas kas kartą darosi vis aktualesnis dėl kelių priežasčių:

- Pirmiausiai dėl labai sparčios elektroninės valdžios praktikos plėtros, kuri šiandieniniame pasaulyje neturi vieno konceptualaus modelio ir vystosi pagal kelis bazinius modelius, paremtus skirtingomis paradigmomis.
- Antra, dėl tarpsteminio ir tarpdalykinio elektroninės valdžios, kuri veikia įvairias gyvenimo sritis ir naudoja integruotus instrumentus, pobūdžio.
- Trečia, elektroninė valdžia vis labiau ir akivaizdžiau keičia tradicinio viešojo administravimo organizavimą, procedūras ir vadybos priemones.
- Ketvirta, elektroninė valdžia vis labiau siejama su ekonomine pažanga, valdymo efektyvumu ir konkurentiškumu globalioje erdvėje, taip pat su politinės sistemos ir demokratijos vystymu.
- Penkta, elektroninė valdžia tampa svarbiu žinių visuomenės ir technologinio vystymosi veiksniumi, kartu reikalaujama specialių profesinių žinių ir organizavimo kultūros.

- Šešta, elektroninis valdymas yra instrumentas, formuojantis ir organizuojantis pilietinę visuomenę, skatindamas jos brandą ir naujas demokratijos formas.
- Septinta, elektroninė valdžia tampa darniosios plėtros valdymo ir integruotų sprendimų priėmimo metodų pagrindu.
- Aštunta, elektroninis valdymas geriausiai atitinka žinių ekonomikos poreikius ir reikalavimus, kadangi dera su klasterizacijos procesais ir tinkliniais veiklos būdais.
- Devinta, elektroninis valdymas leidžia suderinti valdžios reguliacinius svertus su vis labiau individualizuojamu gyvenimo būdu.
- Dešimta, elektroninis valdymas atitinka besiformuojantį daugiapakopį (*multilevel* – įvairiakryptį) valdymo modelį.

„Elektroninės valdžios administravimo“ magistro studijų programos paskirtis – rengti kvalifikuotus viešojo administravimo specialistus, sugebančius naudoti informacines ir komunikacines technologijas viešojo sektoriaus valdymo srityje visais lygiais, pradedant valstybės institucijomis ir baigiant bendruomenių bei socialinių tinklų sąveikomis. Elektroninės valdžios administravimo specialistai rengiami visų pakopų Lietuvos ir ES viešojo administravimo institucijoms ir iš dalies visuomeninėms ir ne pelno organizacijoms, dalyvaujančioms valdymo procesuose, naudojančiuose informacines technologijas.

Elektroninės valdžios administravimo studijų turinys lemia kompleksiską informacinėmis technologijomis pagrįsto viešojo administravimo sampratą, apimančią visapuses valdžios ir piliečių sąveikas, kartu nusakant ir principinį šios programos skirtumą nuo jau Lietuvoje esamų akademių viešojo administravimo mokslų programų – nė viena iš jų nėra orientuota į kompleksinę elektroninės valdžios sampratą atitinkančias žinių visuomenės prigimtį ir realijas.

Konceptuali požiūriu programa remiasi vyraujančia europine tradicija, kuri geriausiai išreikšta K. Lenko ir R. Traunmuellerio suformuluotomis metodologinėmis nuostatomis [4]. Elektroninės valdžios administravimo studijų programa paremta profesiniais ryšiais su LR Seimo ir Vyriausybės Informacijos visuomenės plėtros komitetais, asociacijomis Infobalt ir „Žinių ekonomikos forumas“ ir kt., taip pat bendradarbiavimo ryšiais su centrinės valdžios ir savivaldos institucijomis visoje šalyje. Taip pat svarbi profesinė aplinka ir bendradarbiavimas su elektroninės valdžios specialistais bei šios srities politikos formuotojais, su šalies ir užsienio pro-

fesionalais ir mokslininkais, nagrinėjančiais šią problematiką specialiose konferencijose ir seminaruose.

Programoje formuojami gebėjimai ir įgūdžiai

Pagrindinės studijų programoje formuojamos žinios ir mokėjimai sietini su šiuolaikinio valdymo pokyčiais žinių visuomenės kontekste, kai pasikeičia vadybos metodai, atsiranda naujų valdžios ir piliečių sąveikos formų, transformuojasi politinis demokratijos įgyvendinimo mechanizmas, formuojasi daugelio lygių ES erdvė kaip valdymo objektas. Taip pat sparčiai plėtojasi informacinės komunikacinės technologijos bei itininkinti informacijos perdavimo būdai, skatinantys visuomenės pokyčių, viešosios veiklos bei bendruomenių tyrimus; taip pat inovacijų metodikų taikymą, viešojo administravimo, visuomeninių interakcijų ir vadybos paradigmu kaitą bei skaitmeninį bendravimą. Todėl svarbi mokymo programos dalis yra elektroninių dokumentų vadybos, bendruomenių komunikacijos arba „skaitmeninės bendruomenės“ ir viešųjų paslaugų vadybos, informacinių technologijų ir integruotos komunikacijos bei socialinių diskursų disciplinos.

Pagrindiniai elektroninės valdžios administravimo programos gebėjimai ir įgūdžiai apima:

- viešojo administravimo procesų valdymą informacinių technologijų aplinkoje;
- elektroninių dokumentų apyvartos vadybinius, technologinius ir teisinius aspektus;
- elektroninės valdžios principų, modelių ir koncepcijų sampratą;
- elektroninių paslaugų kūrimo ir taikymo metodus;
- valdžios ir piliečių sąveikų internetu valdymą ir stiprinimą;
- elektroninės demokratijos priemonių įgyvendinimą;
- socialinių procesų vadybos orientaciją į žinių visuomenės technologijų bei žinių vadybos taikymą;
- elektroninės valdžios teisinės aplinkos sampratą;
- žinių visuomenės organizacinę kultūrą, paremtą efektyviu intelekto išteklių naudojimu.

Reikalavimai stojantiems ir programos trukmė

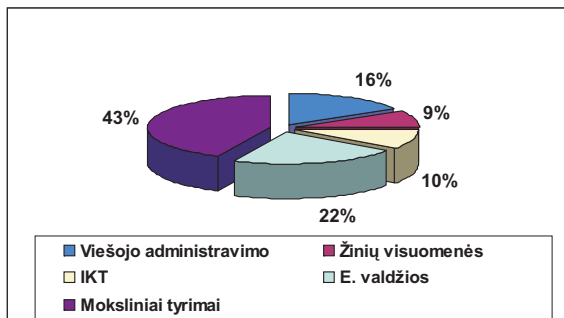
Į šią studijų programą priimami asmenys, turintys viešojo administravimo, teisės, vadybos ir

verslo administravimo, sociologijos, politikos mokslų, informatikos, komunikacijos ir informacijos, informatikos inžinerijos ir elektronikos inžinerijos bakalauro arba vientisųjų universitetinių studijų diplomus. Šios studijų kryptys iš dalies atspindi dalykinę elektroninės valdžios problematiką, kuri yra pagrindas siekti šios srities magistro išsilavinimo. Stojančiųjų į magistrantūrą konkursinį balą sudaro aukštojo mokslo diplomo priedo pažymių vidurkis ir baigiamojo darbo ir (arba) valstybinių egzaminų pažymių vidurkis suma. Studijų programos trukmė – 3 semestrai (60 kreditų).

Studijų programos turinys

Studijų programa sudatyta iš 5 disciplinų blokų (1 pav.):

1. Viešojo administravimo ir valdymo dalykų (apie 16 proc. studijų programos apimties);
2. Žinių valdymo ir žinių visuomenės dalykų (apie 9 proc. apimties);
3. Informacinių komunikacinių technologijų dalykų (apie 10 proc. apimties);
4. Elektroninės valdžios dalykų (apie 22 proc. apimties);
5. Mokslo tyrimo darbų (apie 43 proc. apimties).

1 pav. Elektroninės valdžios administravimo magistro studijų dalykų blokai

Toliau aptarsime, kokie dalykai sudaro atskirus blokus.

1. Viešojo administravimo ir valdymo dalykai:

- Viešojo administravimo lyginamoji analizė (4 kred.);
- Valstybės ekonominės plėtros strategija (3 kred.);
- Žmogiškųjų išteklių vadyba (2 kred.);
- ES viešasis administravimas (3 kred. – alternatyviai pasirenkamas).

2. Žinių valdymo ir žinių visuomenės dalykai:

- Žinių vadybos modeliai ir strategija (3 kred.);
- Žinių visuomenės teorijos (3 kred. – alternatyviai pasirenkamas).

3. Informacinių komunikacinių technologijų dalykai:

- Informacinės technologijos viešajame administravime (3 kred.);
- Statistinės valdymo technologijos (2 kred.);
- Integruota komunikacija ir ryšiai su visuomene (2 kred. – alternatyviai pasirenkamas).

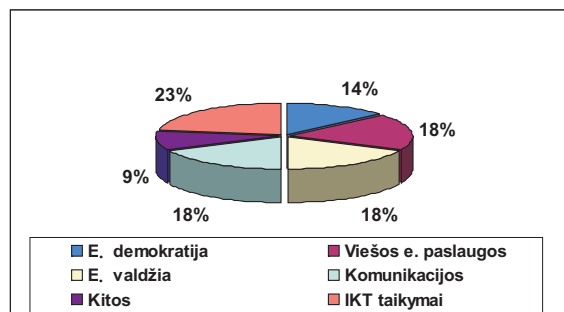
4. Elektroninės valdžios dalykai:

- Elektroninė valdžia ir Elektroninė demokratija (4 kred.);
- Elektroninės paslaugos (3 kred.);
- Elektroninės valdžios teisinė aplinka (3 kred.);
- Informacijos saugumas ir apsauga (2 kred.);
- Elektroninės valdžios informacijos išteklių vadyba (2 kred. – alternatyviai pasirenkamas).

5. Tyrimai:

- Mokslo tyrimo darbai (12 kred.);
- Baigiamasis magistro darbas (14 kred.).

Baigiamųjų magistro darbų 2004 m. tematika pateikta 2 paveiksle.

2 pav. Elektroninės valdžios administravimo magistrų baigiamųjų darbų temos 2004 m.

Išvados

Pirmiausia reikėtų konstatuoti, kad elektroninės valdžios administravimo magistro studijų programa iš esmės pasiteisino. Nors ji vykdoma tik antrus metus, jos poveikis neapsiriboja vien studijų procesu. Svarbiausia yra tai, kad progra-

ma įtvirtino šalies visuomenėje elektroninės valdžios problematiką, o politiniuose sluoksniuose elektroninės valdžios vaidmens supratimą ir kvalifikacinius reikalavimus. Ne mažiau reikšminga ir tai, kad ši programa paskatino rengti itin šiuolaikiškus tarpdalykinius kursus, įvedė į mokslą perspektyvias tyrimo temas, pagilino universitetinio mokslo ir studijų integraciją su globalizacijos procesams veikiant sparčiai besikeičiančia praktika.

Svarbu pažymėti ir tai, kad elektroninio valdymo žinios, koncepcijos, metodai itin greitai kinta bei tobulėja. Elektroninės valdžios taikymo sritys plečiasi nepaprastai sparčiai, o jų įvairovė ir galimybės praktiškai neturi ribų. Todėl viena iš svarbiausių šios programos užduočių – atrinkti ir perprasti pažangiausias elektroninio valdymo teorijas, modelius ir metodus, taip pat laiku ir kokybiškai juos perteikti studentams.

Žiūrint į ateitį elektroninės valdžios administravimo programos tobulinimas ir plėtra turi itin daug galimybių ir alternatyvų. Didėjant visuomenės gyvenimo ir veiklos kompleksiskumui, elektroninis valdymas tampa geriausiu darniosios plėtros integruotu instrumentu. Kita alternatyva, sietina su socialine raida, – pilietinės visuomenės, politinių sprendimų bei pažangių demokratijos formų tobulinimas naudojant elektroninės valdžios priemones. Trečia galimybė – pabrėžti elektroninių paslaugų vaidmenį, skatinimą ir technologijas. Ketvirtoji programos plėtros kryptis yra informacijos ir komunikacijos technologijų vaidmens didinimas administravimo procesuose.

Šiuo metu visi šie komponentai yra daugiau ar mažiau įtraukti į programos turinį, tačiau ateityje juos būtina stiprinti ir tobulinti. Taip pat reikia pabrėžti, kad kasmet didėja socialinio konteksto ir socialinių teorijų vaidmuo. Dėl to reikia tobulinti disciplinas, kuriose dėstomi žinių visuomenės, ekonomikos ir vadybos dalykai, naujos valdymo ir administravimo teorijos, kurios vis labiau grindžiamos daugialypiu valdymo modeliu ir integruotų instrumentų taikymu.

Literatūra

1. Bermejo J. L. Training Public Employees and Process for Implementing e-Government in Spain // *E-Government: Legal, Technocal and Pedagogical Aspects*. (eds. F. Galindo, R. Traunmüller), Albaracin, May 2003. P. 153–170.
2. Parycek P., Pircher R. Teaching „e-Government„ and „Knowledge Managemen“ // *E-Government: Legal, Technocal and Pedagogical Aspects*. (eds. F. Galindo, R. Traunmuller), Albaracin, May, 2003. P. 213–228.
3. Augustinaitis A., Petrauskas R. Master Studies on e-Governance Administration: the First Experience in Lithuania // *Electronic government: Proceedings of Third International conference EGOV 2004*, Zaragoza, Spain, Aug. 30- Sept 3, 2004. R. Traunmuller, (Ed.). – Berlin Heidelberg New York: Springer, 2004. P. 453–456.
4. Öffentliche Verwaltung und Informationstechnik – Perspektiven einer radikalen Neugestaltung der öffentlichen Verwaltung mit Informationstechnik/ von Klaus Lenk und Roland Traunmüller. – Heidelberg: v. Decker, 1999.

Arūnas Augustinaitis, Rimantas Petrauskas

Master Studies on Public Administration: e-Governance Administration

Summary

The article provides discussions about teaching programs of e-governance, review of Master's study programme „E-governance administration„ in Mykolas Romeris University of Lithuania providing curriculum of this program, the summary of the experience of the first teaching year of the program.

Rimantas Petrauskas – Mykolo Romerio universiteto Valstybinio valdymo fakulteto Socialinės informatikos katedros vedėjas, profesorius, daktaras

Adresas Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (+370 5) 2714 684
Elektroninis paštas rpetraus@mruni.lt

Arūnas Augustinaitis – Mykolo Romerio universiteto Žinių visuomenės valdymo instituto direktorius, profesorius, daktaras

Adresas Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (+370 5) 2714 536
Elektroninis paštas araugust@mruni.lt

Straipsnis įteiktas 2004 m. lapkričio mėn.; recenzuotas; parengtas spausdinti 2004 m. gruodžio mėn.